

Hur ökar vi ungas delaktighet och valdeltagande i framtidens demokrati?

Länstyrelsen
Dalarnas län

Grunderna i dagens barnsyn

2

Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter.

6

Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

3

Barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling.

12

Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet.

4

I fråga om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna, dvs målsättningsartiklarna – staterna ska till fullo utnyttja sina tillgängliga resurser.

42

Konventionen ska vara allmänt känd för både vuxna och barn.

*”Den offentliga makten ska utövas med respekt **för alla människors lika värde** och för den enskilda människans frihet och värdighet.”*

- Regeringsformen 2 §

Barnsynen i Sverige - 100 år

- 1902 – skyldig att aga sina barn vid förmyndelse blev en rättighet
- 1918 – Barnauktion förbjöds
- 1952 – ratificerade Europakonventionen
- 1974 – regeringsformen uppdateras med MR-perspektiv.
 - **2 §** Den offentliga makten ska utövas med **respekt för alla människors lika värde [...]** och **kommande generationer [...]** och **för att barns rätt tas till vara.**
- 1975 – rösträttsåldern sänks till 18 år
- 1979 – lag mot barnaga införs
- 1990 – ratificerade Barnkonventionen
- 1993 – fick vår första Barnombudsmannen
- 1995 – Europakonventionen blir svensk lag
- 1999 – Sveriges första strategi
- 2020 – Barnkonventionen blir svensk lag
- 2025 – Barns rättigheter får en framträdande roll i nya socialtjänstlagen
- 2025 – Utveckling av vägledande rättspraxis (se BO-rapport)

Utvecklingen av barnsynen

- *Barn har samma värde som vuxna.*
- *Ett barns liv i dag är inte mindre värdefullt än det liv det kommer att leva som vuxen.*
- *Barnet har rätt att bli bemött med tillit och respekt.*

- *Janusz Korczak*

Länsstyrelsen
Dalarnas län

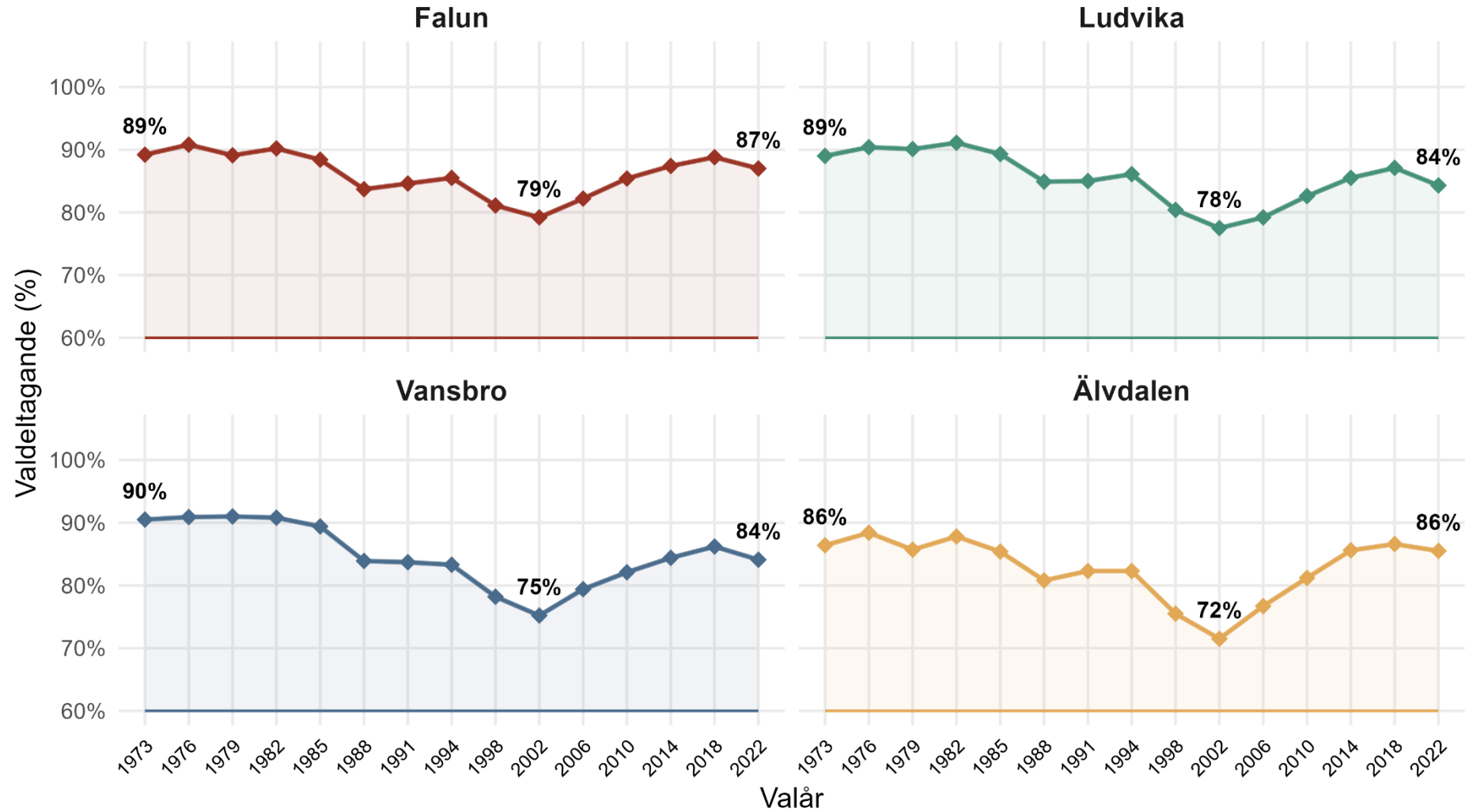

**50 års historia ner till dagens specifika
utmaningar för ungas demokratiska
engagemang...**

50 år av demokrati: Valdeltagandet 1973–2022 i fyra kommuner

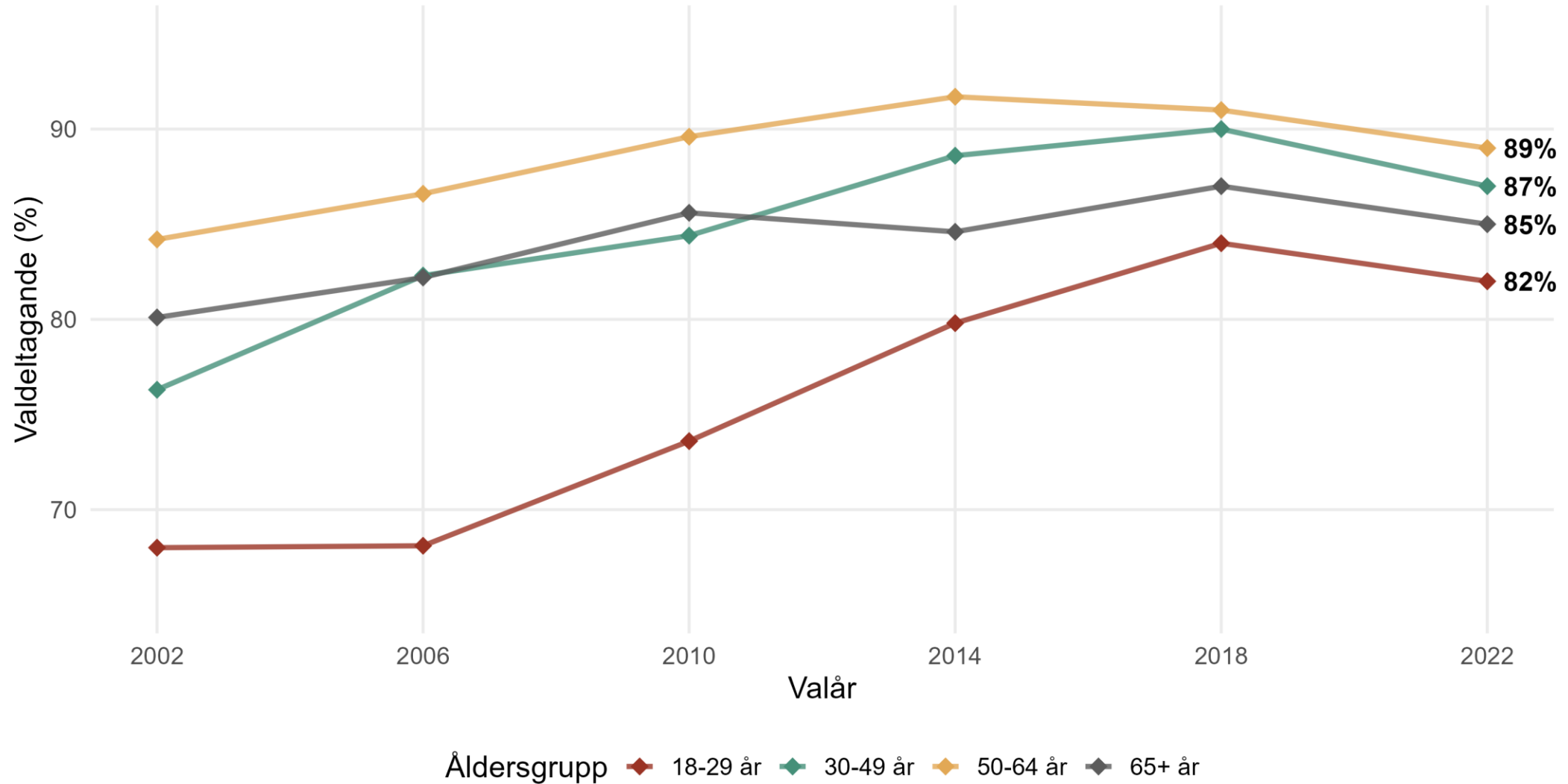
Utveckling av valdeltagande i Riksdagsvalet 1973–2022

Valdeltagandets utveckling i Dalarna

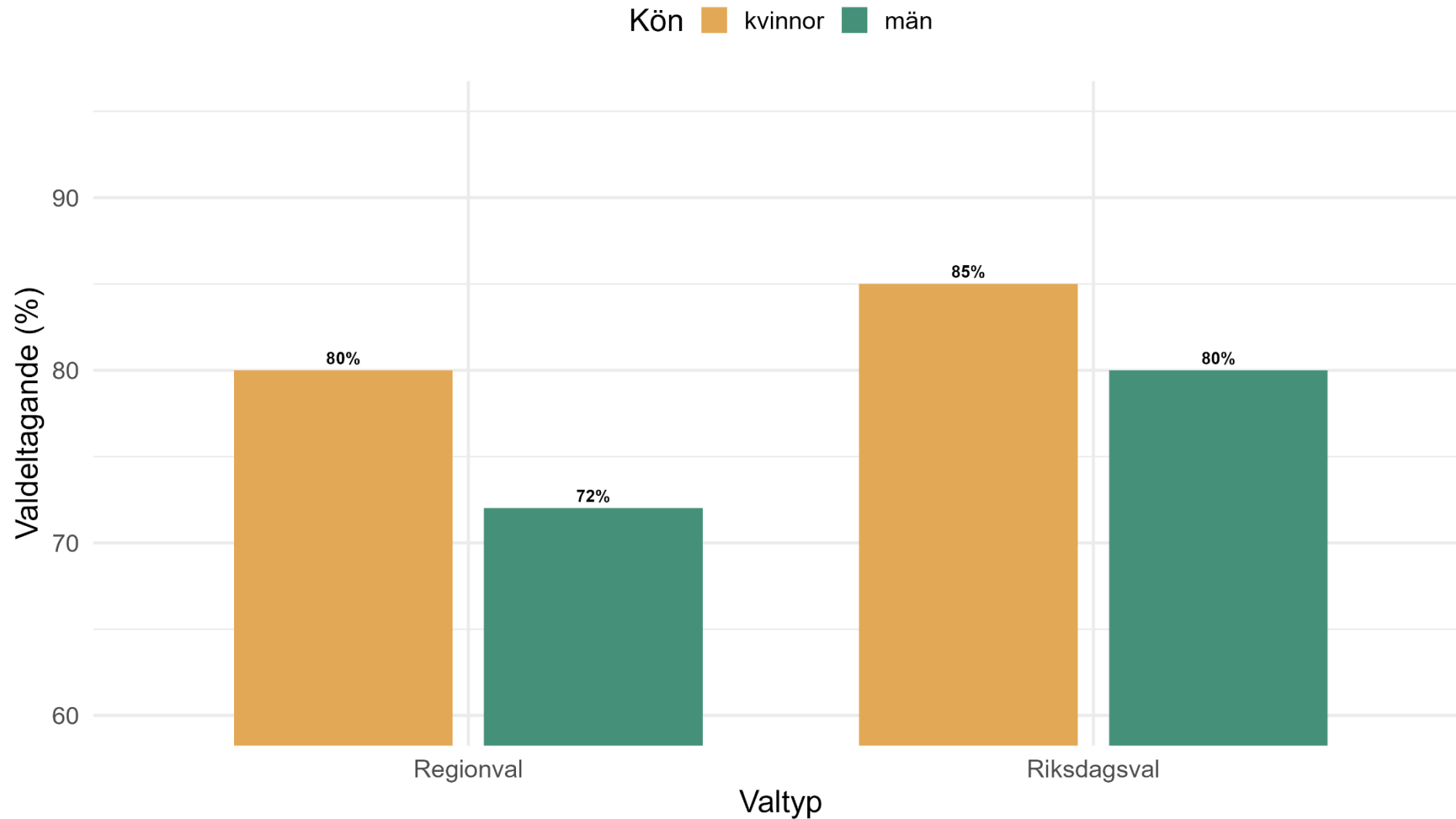
Valdeltagande per åldersgrupp (2002–2022)

Könsgapet bland unga (18-29 år) valår 2022

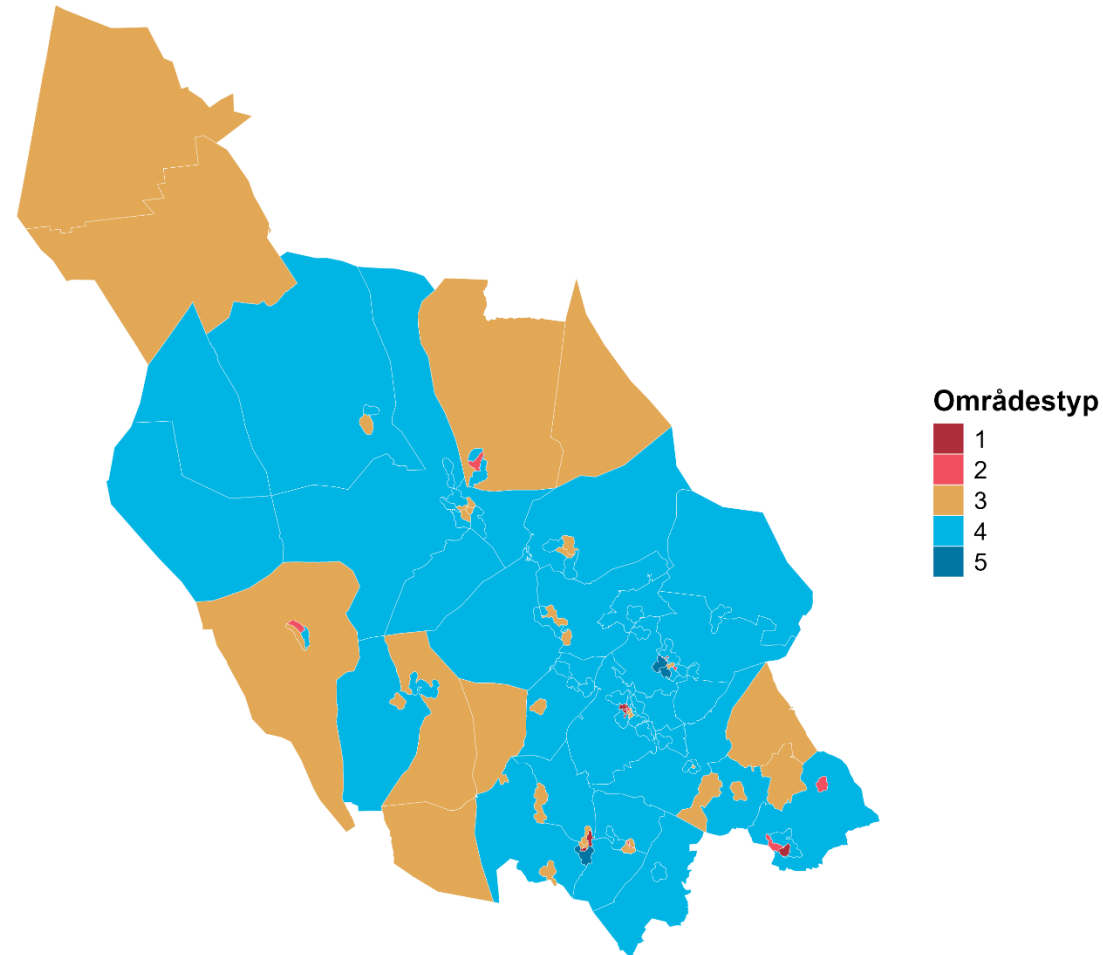
Valdeltagande (%) i region- och riksdagsval i Dalarna

Socioekonomisk karta: Dalarnas RegSO-områden

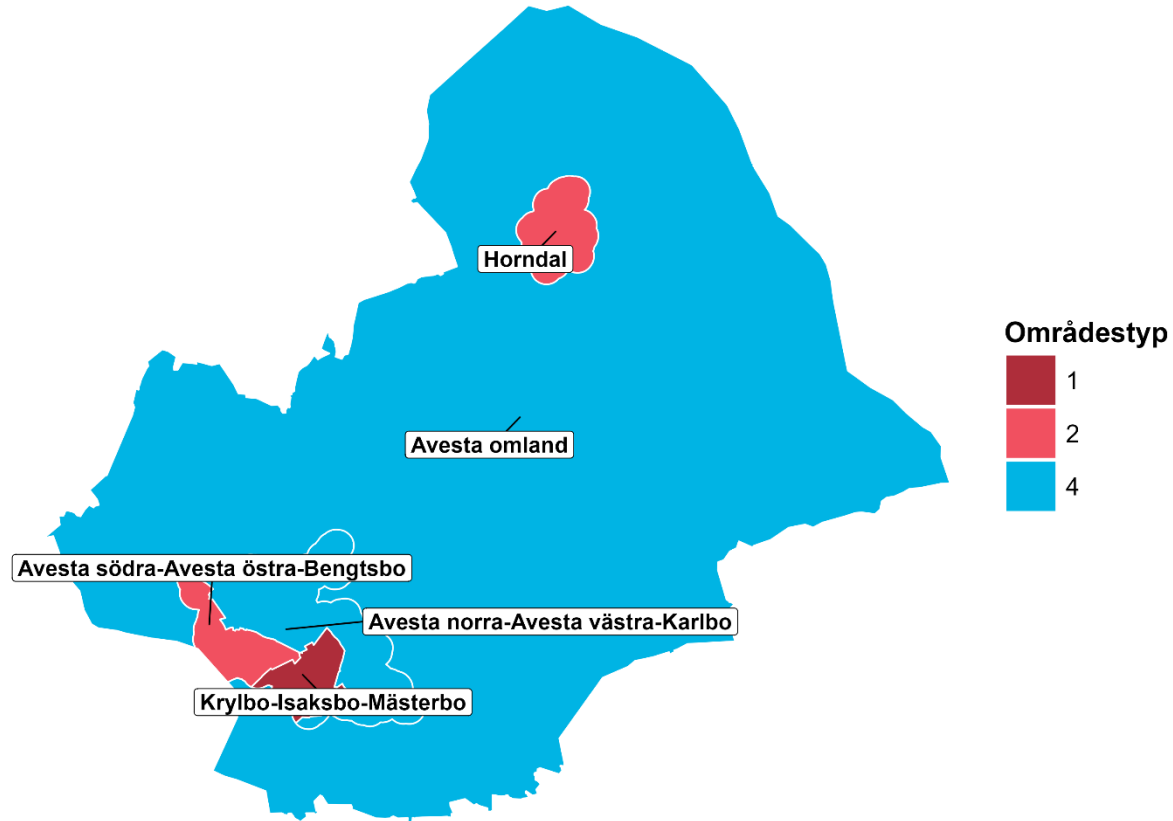
1 = områden med mycket stora utmaningar, 5 = områden med mycket goda förutsättningar

Socioekonomisk närbild: Avesta

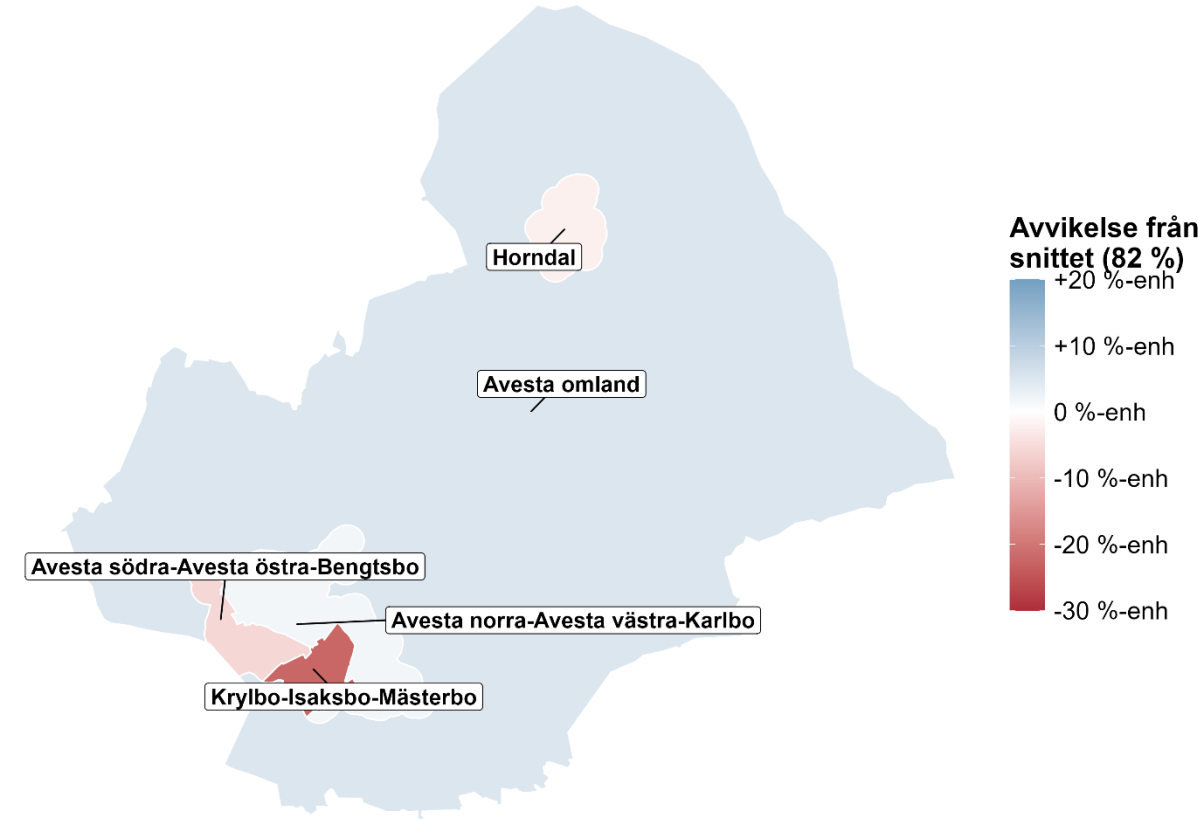
Områdestyp/RegSO (1 = mycket stora utmaningar, 2 = stora utmaningar, 4 = goda förutsättningar)

Källa: Statistikmyndigheten SCB, egna bearbetningar

Demokratisk status unga: Avesta

Valdeltagande 18–29 år jämfört med länsnittet (82 %)

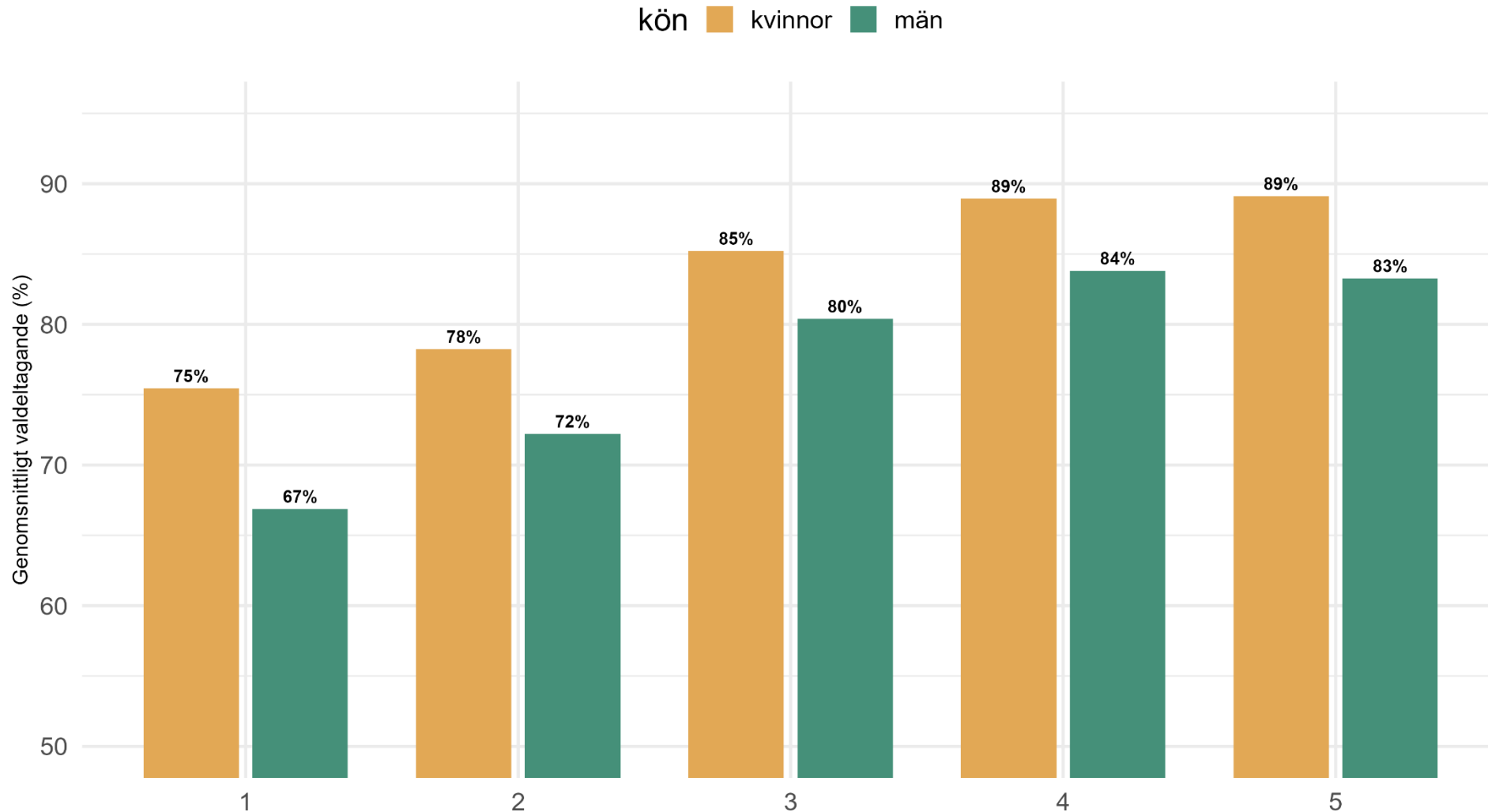

Källa: Statistikmyndigheten SCB, egna bearbetningar

Valdeltagande utifrån socioekonomi (områdestyper) och kön

Unga (18-29 år) i riksdagsvalet 2022, Dalarna

Områdestyp 1 = Mycket stora socioekonomiska utmaningar, Områdestyp 5 = Mycket goda socioekonomiska förutsättningar

Källa: Statistikmyndigheten SCB, egna bearbetningar (ovägda medelvärden per RegSO)

Länsstyrelsen
Dalarnas län

**Vad förklarar skillnaderna i
valdeltagandet mest?**

Vilka faktorer sänker valdeltagandet mest?

Minskning i procentenheter jämfört med referensgrupperna*
Dalarna, Riksdagsvalen 2018-2022

Bland 18-29-åringar är valdeltagandet 5,5 procentenheter lägre än bland 50-64-åringar

I områdeotyp 1 är valdeltagandet 12,5 procentenheter lägre än i referensområdet (områdeotyp 5)

Ålder: 30-49 år

Valår: 2022

Kön: Män

Områdeotyp 4

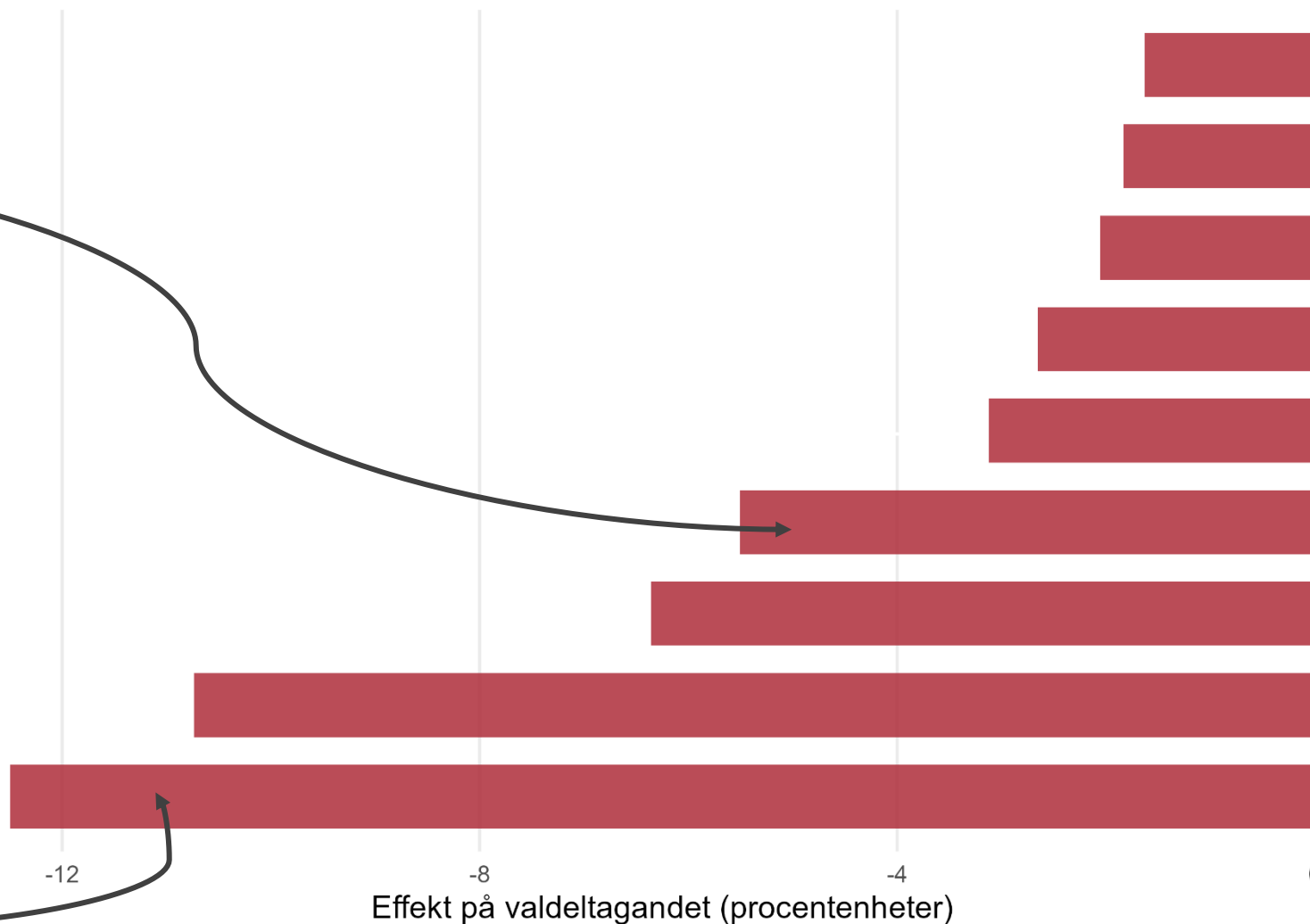
Ålder: 65+ år

Ålder: 18-29 år

Områdeotyp 3

Områdeotyp 2

Områdeotyp 1

Effekt på valdeltagandet (procentenheter)

*Referensgrupper (0%): Kvinna, 50-64 år, Områdeotyp 5, Valår 2018

Källa: Statistikmyndigheten SCB, egna bearbetningar (ovägda medelvärden per RegSO)

Vilka faktorer väger tyngst?

- **Områdestyp är den tyngsta faktorn**: Skillnaden mellan socioekonomiskt starka och svaga områden är tydlig. I områdestyp 1 är deltagandet 12,5 procentenheter lägre än i referensområdet (typ 5).
- **Ungas röstande är en utmaning**: Åldersgruppen 18–29 år röstar i snitt 5,5 procentenheter mindre än de i åldern 50–64 år.
- **Könsskillnaden består**: Även när vi har kontrollerat för ("räknat bort") effekten av både ålder och boendeområde, ser vi att män röstar 2,1 procentenheter mindre än kvinnor.
- **Nedgång 2022**: Valdeltagandet sjönk generellt med 1,8 procentenheter mellan 2018 och 2022, oberoende av andra faktorer.

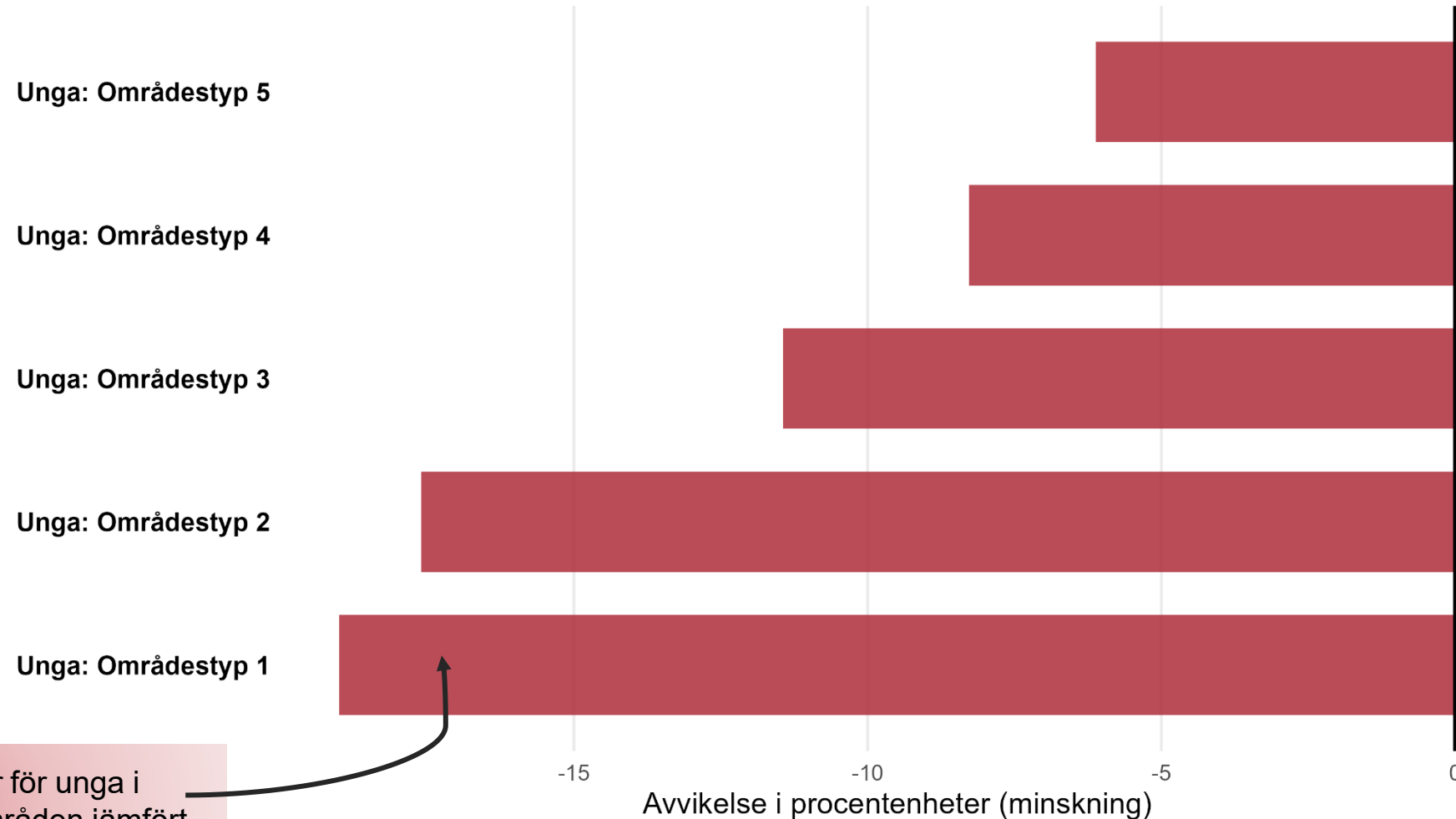

Vad skiljer en ung person i ett socioekonomiskt utsatt område från en ung i ett område med goda förutsättningar?

Ojämnt valdeltagande: Bostadsområdets betydelse för unga

Skillnad i procentenheter för unga (18–29 år) jämfört med mest röststarka gruppen*
Dalarna, Riksdagsvalen 2018-2022

Gapet är 19 procentenheter för unga i socioekonomiskt utsatta områden jämfört med den mest röststarka gruppen

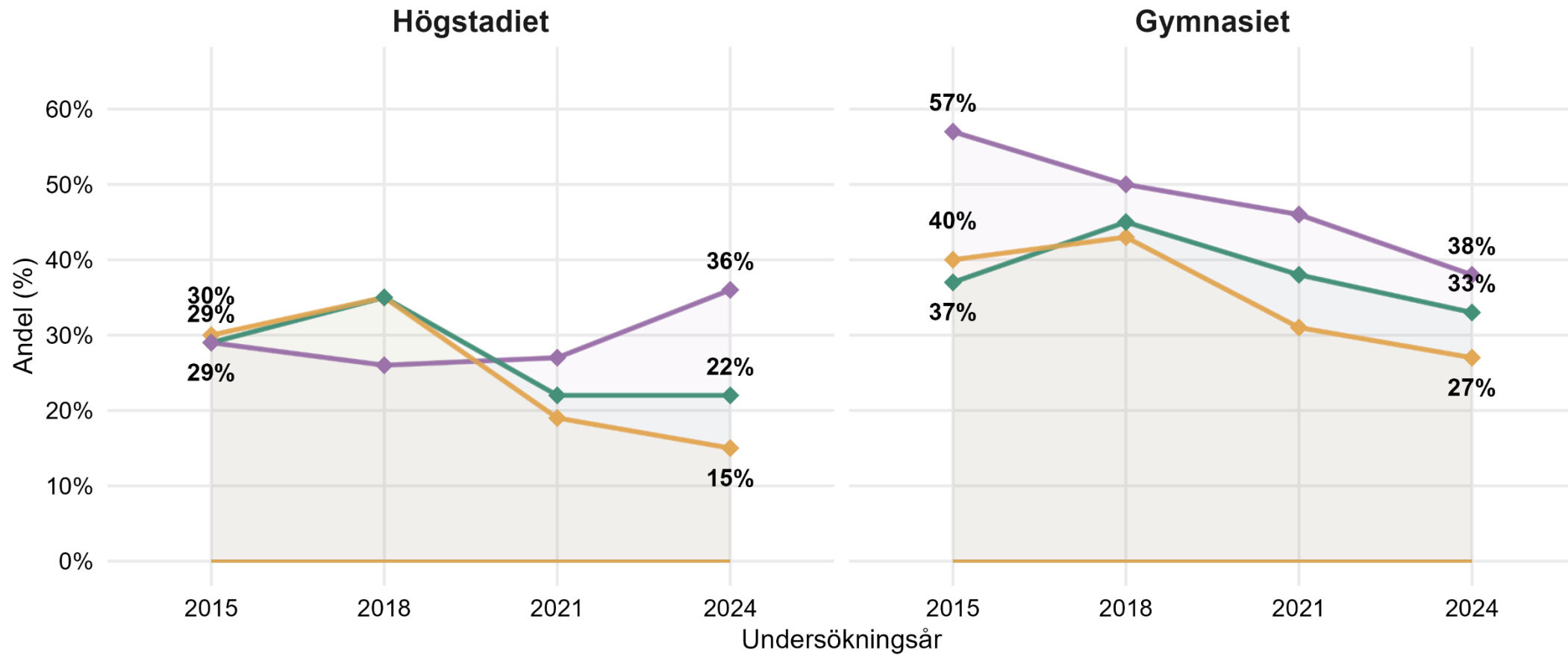
*Referensgrupp (0%): Kvinnor 50-64 år boende i områdestyp 5 (Mycket goda socioekonomiska förutsättningar).
Källa: Statistikmyndigheten SCB, egna bearbetningar (ovägda medelvärden per RegSO).

Politiskt intresse bland unga i Dalarna

Andel som är 'Mycket' eller 'Ganska' intresserade (Lupp 2015–2024)

Kön ◆ Annan könstillhörighet ◆ Kille ◆ Tjej

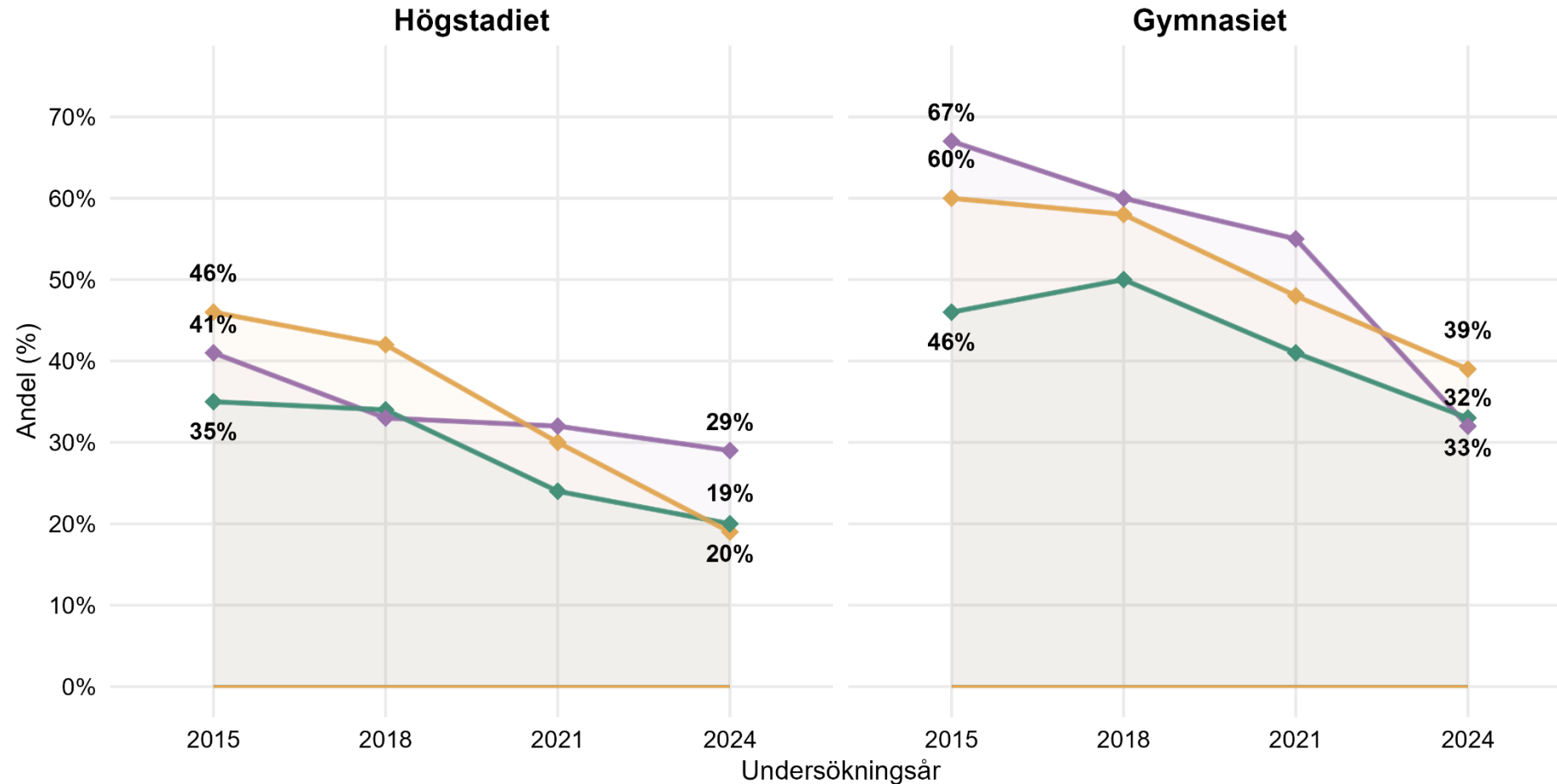

Intresse för samhällsfrågor bland unga i Dalarna

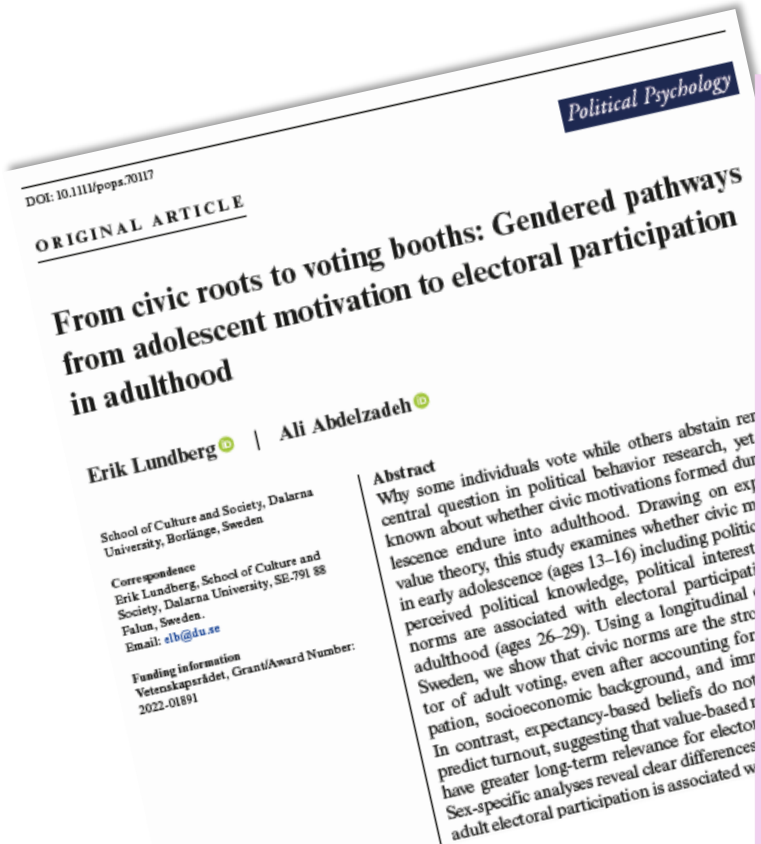
Andel som är 'Mycket' eller 'Ganska' intresserade av samhällsfrågor i allmänhet (Lupp 2015–2024)

Kön ◆ Annan könstillhörighet ◆ Kille ◆ Tjej

Medborgerliga normer i tonåren – stark prediktor för valdeltagande som vuxen

- Politiska attityder hos ca 2000 tretton- och sextonåringar i Örebro, 2010.
- Relateras till faktiskt valdeltagande i riksdagsvalen 2018 och 2022.
- Av de faktorer i tonåren som i studien förutsäger faktiskt valdeltagande som vuxen var ”medborgerliga normer” den starkaste.

Medborgerliga normer i tonåren – ”hur viktigt man som tonåring tycker att det är att rösta, göra sin röst hörd och ta ansvar som medborgare.”

Lundberg, E & Abdelzadeh, A. From civic roots to voting booths: Gendered pathways from adolescent motivation to electoral participation in adulthood. *Political Psychology*. 2026;47

Medborgerliga normer i tonåren – stark prediktor för valdeltagande som vuxen

Påverkan av närmaste omgivning	Pojke	Flicka
Diskuterar politik med föräldrar	✕	✕
Diskuterar politik med kompisar	✕	✕
Föräldrars entusiasm om politik	✕	✕
Kompisars entusiasm om politik	✕	✕
Lärares entusiasm om politik	✕	✕

Bakgrundsfaktorer	Pojke	Flicka
Kön	(-)	✕
Ålder	✕	✕
Hög subjektiv SES	✕	+
Invandrarbakgrund	-	- -

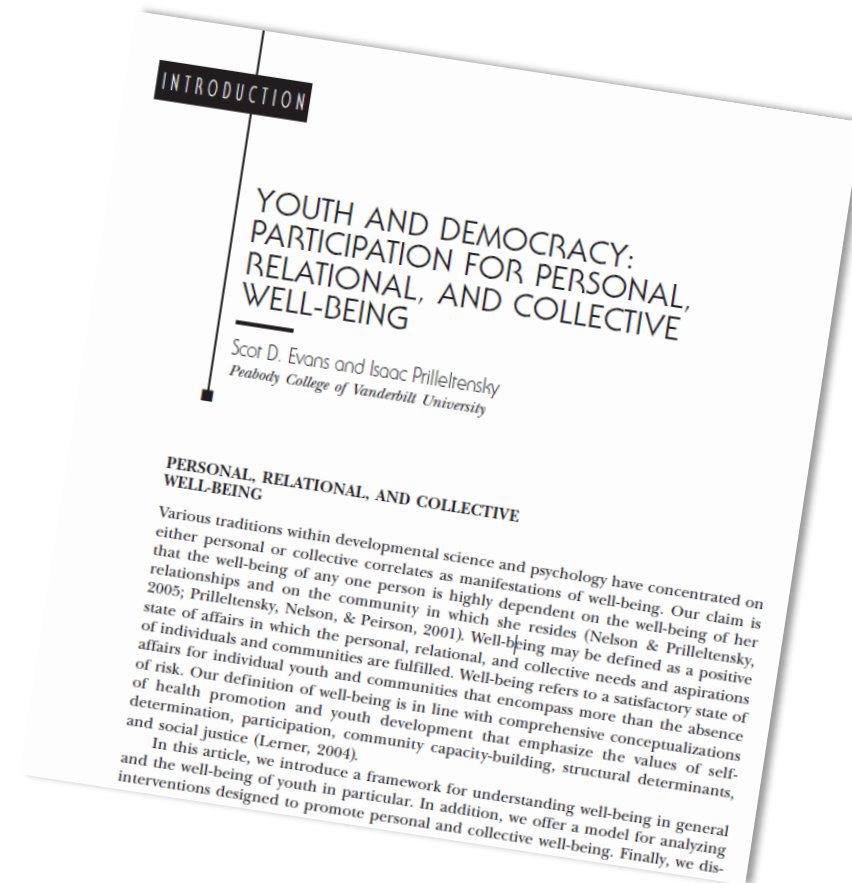
Förväntans- eller värdebaserad motivation	Pojke	Flicka
Politiskt självtillit	✕	✕
Tillit till politiska systemet	✕	+
Kunskap om politik	✕	✕
Intresse för politik	✕	+
Medborgerliga normer	(+)	++

Välbefinnandets infrastruktur och delaktighetens rötter

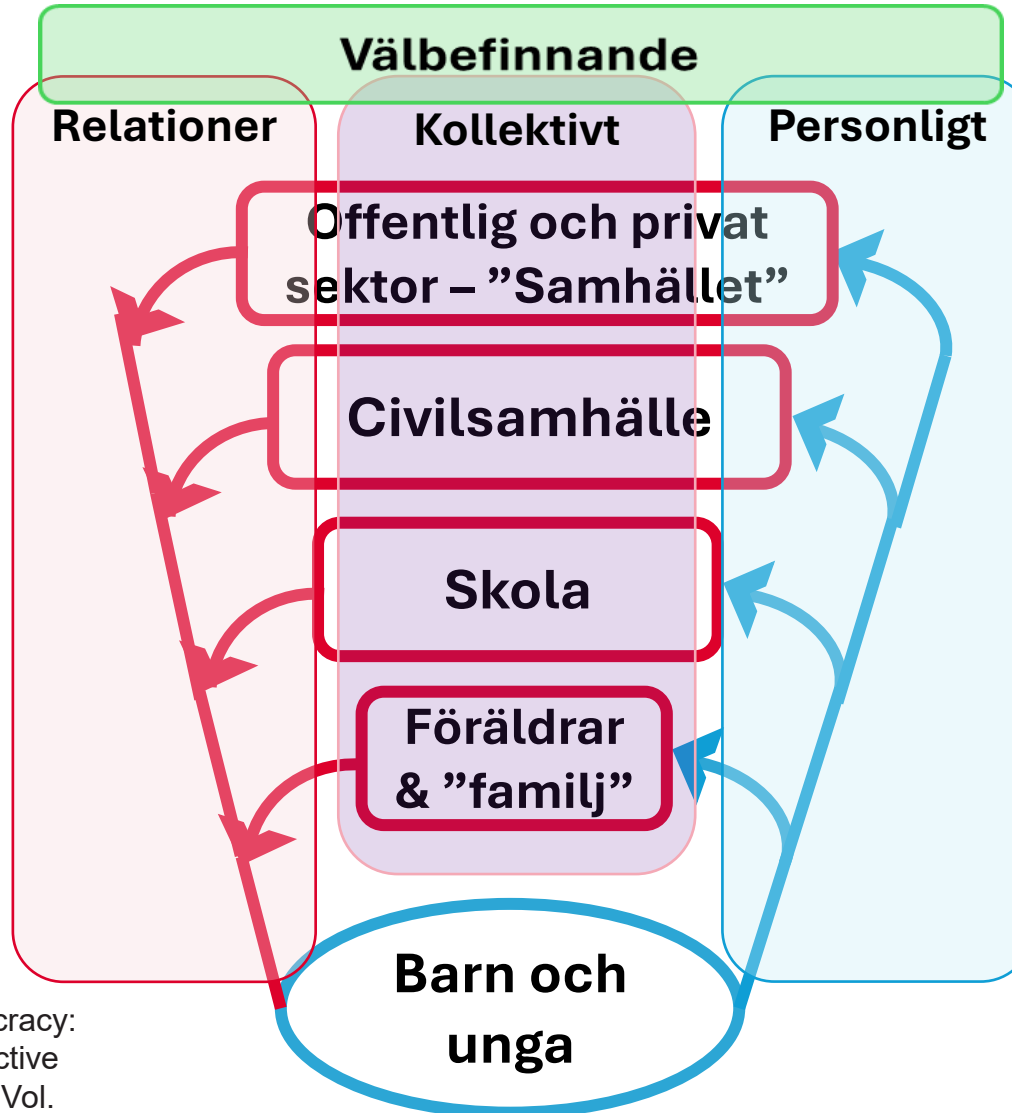
<https://www.stallomforframgang.se/>

Evans S.D. & Prilleltensky, I. Youth and democracy: Participation for personal, relational and collective well-being. *Journal of Community Psychology*, Vol. 35, No. 6, 681–692 (2007)

Välbehinnandets infrastruktur och delaktighetens rötter

Vuxna är förebilder med den viktiga uppgiften att lyssna på och förstå barn och unga

Vuxna äger även ansvaret att ge barn och unga utrymme till att utveckla och använda sina färdigheter.

Barn och unga svarar med att utveckla behov och förmåga att tillföra något till världen.

Det skapas cykler som främjar välbefinnande på alla nivåer - i relationer, personligt och kollektivt.

Länsstyrelsen
Dalarnas län

**Vad kan jag göra i min roll för att
stärka barn och ungas
delaktighet?**

Tack!

hallbar.utveckling@regiondalarna.se

Länsstyrelsen
Dalarnas län